

In: *Metamorfoze Nieuws*, 2002 #6/17, p. 7.

Over conserveren gesproken

In geval van nood: Bedrijfsnoodplan

René Teygeler

Enschede, Volendam, 11 september, Tsjechië. Alle hebben zij gemeen dat ze getroffen zijn door een ramp, een calamiteit van enorme omvang. Hetzij een natuurramp of een ramp veroorzaakt door de mens zelf of een combinatie van de twee. Deze treurige gebeurtenissen hebben geleid tot een hernieuwde aandacht voor bedrijfsnoodplannen, ook voor instellingen die het cultureel erfgoed bewaren en bewaken.

Wat is een bedrijfsnoodplan

Het bedrijfsnoodplan (ook wel *calamiteitenplan* of *veiligheidsplan* genoemd) is een plan waarin maatregelen, instructies en richtlijnen opgenomen zijn, die uitgevoerd en toegepast moeten worden om bij een incident of calamiteit:

- de veiligheid van de medewerkers en bezoekers te kunnen waarborgen;
- de verliezen van cultureel erfgoed te beperken;
- de bedrijfspanden met de aanwezige bedrijfsmiddelen te beschermen.

BHV en CHV

Veel collectievormende instellingen menen met een eenvoudig bedrijfsnoodplan aan de verplichtingen van de arbeidsomstandighedenwet 1998 (Arbo) te kunnen voldoen. Echter, in de meeste gevallen is dit niet meer dan een Bedrijfshulpverleningsplan, waarin voor de collectie weinig is geregeld. Voor deze instellingen is het zinvol om het bedrijfsnoodplan onder te verdelen in een Bedrijfshulpverleningsplan (BHV) en een Collectie Hulpverlenings-plan (CHV); de zorg voor *gebouw en mens* (BHV) en de zorg voor *collecties* (CHV). Het is zaak de beide plannen gezamenlijk te ontwikkelen.

Een goed plan

Een goed bedrijfsnoodplan is een essentieel element in de *conserveringsstrategie* (preventie). In het plan worden de te treffen maatregelen beschreven voor de verschillende fasen van een calamiteit:

- preventie (het voorkomen van een calamiteit);
- voorbereid zijn ('klaar' zijn voor een calamiteit);
- reactie (zonder paniek en snel kunnen reageren op een calamiteit);
- herstel (weten wat te doen bij verschillende schades).

Een goed calamiteitenplan is:

- een plan *op maat*. Elk instituut heeft verschillende processen en andere doelstellingen;

- een plan voor *iedereen*. Het plan moet leesbaar zijn voor de meest eenvoudige werknemer en buitenstaanders zoals politie en brandweer. Een *verklarende woordenlijst* en een *symbolenlijst* dienen te worden toegevoegd;
- een plan dat door de *hele organisatie* gedragen wordt. Daarom is het belangrijk dat de directie vanaf het eerste moment de bedoelingen van het plan duidelijk maakt en het personeel motiveert zijn medewerking eraan te verlenen.

Belangrijke onderdelen

Er is een aantal onderdelen dat aan geen enkel bedrijfsnoodplan mag ontbreken:

Risicoanalyse. Aan elk bedrijfsnoodplan gaat een risicoanalyse vooraf. Er zijn verschillende soorten risicoanalyses. De meest gebruikte is de Kwantitatieve Risicoanalyse, waarin de *kans* op een calamiteit vermenigvuldigd wordt met de inschatting van de *gevolgen* daarvan. Op deze manier kan een *totaal risico*, uitgedrukt in een getal, vastgesteld worden. Risico's voor de collectie kunnen andere zijn dan die voor het bedrijf en het personeel. Stelregel: Mensen gaan voor Collectie!

Beveiligingsplan. Een beveiligingsplan is helaas een noodzaak voor elke instelling. Het voorziet in maatregelen die mensen, gebouw en collectie moeten onttrekken aan geweld, bedreiging, gevaar of schade. Het gaat hier onder meer om diefstal, vandalisme, terrorisme en oorlog. De zorg voor digitale en elektronische bestanden behoort hier ook toe. De back-ups of het 'spiegelsysteem' moeten *buitenshuis* opgeslagen worden.

Prioriteitenplan. Het vaststellen van een prioriteitenplan is om twee redenen belangrijk:

- het dwingt de organisatie vooraf een keuze te maken uit de objecten waar zij de meeste waarde aan hecht. Dit voorkomt inefficiënte reddingsacties;
- het vergemakkelijkt de keuze welke objecten het eerst hersteld dienen te worden. Het herstelbudget wordt zo het meest zinvol ingezet.

Belangrijk is allereerst *criteria* voor het prioriteitenplan op te stellen. Die verschillen uiteraard per instelling.

Continuïteitsplan. Een continuïteitsplan is een plan waarin maatregelen en voorzieningen zijn getroffen om in geval de eigen behuizing niet meer gebruikt kan worden, toch de kernactiviteiten van de organisatie voort te zetten. Bibliotheken en archieven hebben steeds meer *grote digitale collecties*, waarvan de toegang weer snel tot stand gebracht kan worden, mits ze veilig opgeslagen zijn.

Tenslotte

Het zal voor menig instelling een zware opgave zijn om een goed bedrijfsnoodplan te maken. Juist daarom is het initiatief van het Instituut Collectie Nederland om collectievormende instellingen binnen een regio onder begeleiding gezamenlijk een bedrijfsnoodplan te maken, zo lovenswaardig. Op dit moment is de Pilot-Den Haag nog in volle gang, maar heeft nu al zijn nut bewezen.

links & literatuur

- Instituut Collectie Nederland (ICN): www.icn.nl.
- Museum Security: www.museum-security.org.
- Conservation on-line (CoOL): <http://palimpsest.stanford.edu>.
- Federal Emergency Management Agency (FEMA): www.fema.gov.
- Northeast Document Conservation Center (NDCC) : www.nedcc.org.
- Southeastern Library Network (Solinet): www.solinet.net.

Voor een recent literatuuroverzicht zie:

- R.Teygeler, *Preservation of archives in tropical climates. An annotated bibliography*. Paris, The Hague, Jakarta: International Council on Archives, National Archives of the Netherlands, National Archives of the Republic of Indonesia, 2001.

Veel publicaties kunt u vinden in de vakbibliotheek Conservering en Optische Technieken (Catalogi Bijzondere Collecties) van de Koninklijke Bibliotheek (www.kb.nl).